

REGNVM FVNESTVM (I)

differre = nōn similis esse
hic *sg* : Tarquinius
ille *sg* : Servius

pūnīre

exsilium -ī *n* = locus extrā
patriam

in + *acc* →

sub + *abl*

sub hōc rēge = temporibus
huius rēgis

hostilis -e < hostis

hī *pl* : improbī rēgēs

illī *pl* : bonī rēgēs

contemnere ↔ dēspicere

trīstis -e ↔ laetus

illūstris -e = quī in honōre est

Post Servium Tullium rēgnat in urbe Tarquinius Superbus, septimus rēx Rōmae. Ā Servio Tarquinius longē differt: hic rēx apud cīvēs est in odiō, ille autem in honōre erat; hic bonōs cīvēs aut interficit aut pūnit aut in exsilium mittit 5 sine causā, ille vērō omnēs cīvēs cūrābat; bonī cīvēs igitur hunc rēgem timent, sed illum rēgem diligēbant et laudābant. Etiam familiae Servii et Tarquiniī longē differunt inter sē: familia huius rēgis improba est, sed familia illius rēgis proba 10 erat; sub hōc rēge Rōma est urbs hostilis atque maesta, sub illō autem tūta atque tranquilla erat. Bonī et improbī rēgēs longē differunt inter sē: hī scelera parant, illī beneficia dant; senātōrēs hōs rēgēs contemnunt, at illōs monent et iuvant. Ita- 15 que fāma hōrum rēgum trīstis est, illōrum vērō illūstris. Sub hīs rēgibus bella multa sunt, sub illīs autem pāx.

In urbibus et in agrīs propinquīs Tarquinius praedam saepe faciēbat atque magnam pecū-
20 niam rapiēbat. Itaque rēx multa et pretiōsa dōna familiae suae dabat, nōn sōlum Tulliae –Tullia, filia rēgis Servii Tullii, uxor Tarquiniī erat–, sed etiam liberis suis. Quae dōna Tarquinius Tulliae dabat? Tarquinius ōrnāmenta aurea huic dabat.
25 Quae dōna dabat rēx liberis suis? Hīs quoque Tarquinius pulchra dōna dabat: filiae vestēs dabat, filiō autem equōs. Etiam arma multa Tarquinius huic dabat, illī autem –filiae– nōn arma, sed ōrnāmenta. Num servīs ancillisque quoque
30 Tarquinius dōna dabat? Minimē, illīs Tarquinius nūlla dōna dabat. Et quid dabat rēx populō Rōmānō? Rēx nūlla dōna populō dabat!

Cīvēs igitur maestī erant, nam Tarquinius ne-
35 que lūdōs neque certāmina populō dabat, sed labōrēs tantum impōnēbat atque in operibus urbis cīvēs semper tenēbat. Is igitur neque inter Rōmānōs neque inter hostēs grātus erat.

propinquus -a -um = quī
prope est

praeda -ae *f*

pecūnia -ae *f*

vestis -is *f*

equus -ī *m*

servus -ī *m*

ancilla -ae *f* = serva

im-pōnere

grātus -a -um = quem omnēs
amant

Rem tenē!**1. Estne Servius Tullius an Tarquinius Superbus?**

Exemplum: In magnō honōre erat: Servius Tullius.

- Nōn est in odiō: _____
- Cīvēs eum nōn diligunt neque laudant: _____
- Cīvēs eum nōn timent: _____
- Sub eō Rōma nōn est urbs tranquilla: _____
- Familia eius nōn est iūsta: _____

2. Quid nōn convenit?

- Bonī rēgēs: ☐ cīvēs cūrant. ☐ fāmam trīstem habent. ☐ scelera parant. ☐ beneficia praestant. ☐ cīvēs cūrant.	- Improbī rēgēs: ☐ pācem faciunt. ☐ fāmam illustrem habent. ☐ cīvēs in exsiliū mittunt. ☐ cum senātōribus rēgnant. ☐ senātōrēs contemnant.

3. Quī titulus convenit? (ūnus tantum titulus rēctus est!)

a. Tarquinius Superbus, improbus rēx, urbem Rōmam turbat. Rōmānī maestī hunc improbum rēgem timent. Hic enim praedam et pecūniam dolō aut scelere quaerit neque populum Rōmānum cūrat. Etiam familia rēgis improba est: Tarquinius multa beneficia liberīs et uxōrī dat, populō autem arduōs labōrēs impōnit.

- Improbus Tarquinius in totā Italiā rēgnat.
- Rēx perversus praedam cupit et officium negligit.
- Rēx cīvēs Rōmānōs et familiam suam terret.

b. Sub Serviō rēge cīvēs Rōmānī vitam beātam agēbant, nam urbs tūta erat. Rēx enim officia sua numquam negligēbat, Rōmānīs semper auxilium ferēbat eōsque diligenter cūrābat. Familia illius rēgis proba erat. Itaque, nūllus cīvīs, dum Servius rēgnat, scelera parat.

- Rēx bonus familiam et patriam cūrat.
- Cīvēs laetī sunt.
- Sub rēge iūstō pāx in urbe est.

Vocābula disce!**4. Verba idem ac contrārium significantia quiere:**

- _____ est tempus sine bellō; si nūllum est bellum, urbs nōn est _____, sed tranquilla.

- Cīvēs rēgēs aut laudant aut _____: si rēx est **improbus** cīvēs eum _____, at rēx _____ semper in honōre est. Fāma bonōrum rēgum nōn _____, sed **illūstris** est.
- Sub Tarquiniō populus Rōmānus semper in **labōribus** erat, ergō nūllum _____ in urbe erat, neque ludōs neque certāmina publica rēx dabat.

5. Coniunge vocābula:

fāma	magnum	_____	
ager		pretiōsum	_____
dōnum		grātus	_____
ōrnāmentum		illūstris	_____
certāmen		propinquus	_____
homō		aureum	_____
urbs		turbāta	_____

6. Implē sententiās:

faciunt / differunt / mittunt / dabat / impōnunt

- Tarquinius multās dīvitiās ex urbibus propinquīs rapiēbat, itaque is multa **dōna** familiae suae _____.
- Senātōrēs atque rēgēs hominēs perversōs in **exsiliū** nōn sine causā _____.
- Bonī et malī cīvēs **longē inter sē** _____, nam hī dōlōs parant, illī autem patriam cūrant.
- Militēs in bellō urbes capiunt atque in iīs **praedam** _____.
- Magistrī sevērī **labōrēs** magnōs suīs discipulis _____!

Ecce lingua!**7. Respōnsō datō interrogātum scribe:**

- Tarquinius rēgnat in urbe post Servium Tullium.
Quis rēgnat in urbe post Servium Tullium _____?
- Quia bonōs cīvēs necat aut pūnit aut in exsiliū mittit.
_____?
- In propinquīs agrīs Tarquinius praedam faciēbat.
_____?
- Minimē, sub Tarquiniō Rōma turbāta est.
_____?
- Rēx familiae suae pecūniam dat.
_____?
- Rēx liberīs suīs multa dōna dabat.
_____?

8. Quid magis convenit?

- a. Inter civēs erat in odiō...
 hunc rēgem   hic rēx   hī rēgēs
- b. Tarquinius ūnum filium habet. Rēx multa arma atque equōs...
 is dat   hic dat   eī dat
- c. Senātōrēs monent atque adiuvant...
 hōs rēgēs   hōc rēge   hōrum rēgum
- d. Improbī rēgēs scelera parant, itaque trīstis est fāma...
 illī   illīus   illōrum
- e. Rōma erat urbs turbāta atque maesta...
 sub ille rēx   sub illō rēge   sub illum rēgem
- f. Bonī civēs bonum rēgem nōn timent, sed...
 illum laudant   illīus laudant   illō laudant
- g. Rēx Servius civēs cūstōdiēbat, itaque civēs...
 hōs diligunt   hunc diligunt   hic diligunt

9. Scribe plūrālem aut singulārem:

- a. Hic civis est in odiō: hī civēs sunt in odiō
- b. Ille rēx improbus est: _____
- c. Fāma illōrum bellōrum trīstis est: _____
- d. Nōmen huius familiae grātum est: _____
- e. Tarquinius beneficium huic dabat: _____
- f. Pater illius fēminae saevus est: _____
- g. Sub hōc rēge bellum magnum est: _____

10. Quid dat cui?

Cui? / Quibus?
 (uxor sua): _____
 (filia sua): _____
 Tarquinius (filius suus): _____
 (familia sua): familiae suae
 (populi vicini): _____
 (populus Rōmānus): _____

Quid?
 nūllam pācem
 nūllum ōtium
 pulchra vestimenta
 equōs et arma
 ōrnāmenta aurea
 pretiōsa dōna

dat.

- a. Tarquinius familiae suae pretiōsa dōna dat
- b. _____
- c. _____
- d. _____
- e. _____
- f. _____

REGNUM FVNESTVM (II)

Tarquinius Gabiōs, urbem propinquam, saepe oppugnābat, sed Gabīnī, virī bellicōsī, fortiter resistēbant. Tunc irātus rēx dolum parat et Sextum Tarquinium filium ad Gabīnōs mittit. Ante nōbilēs Gabīnōs Sextus patrem falsō accūsāt, inimicitias cū illō simulat atque auxilium pētīt: «Iam Tarquinius liberōs suōs, ut antea senātōrēs et bonōs civēs, ācritter pūnit. Ille nova scelera parat contrā familiam suam! Ab illā urbe saevā fugiō, per tōtum Latium errō, hospitium in hāc urbe quaerō».

50 Prīmum senātōrēs Sextum Tarquinium contemnant eīque hospitium negant. Postea vērō ille auxilium in bellō contrā Rōmānōs iīs prōmittit. Hoc movet animōs Gabīnōrum quī illum cōmiter in urbem accipiunt.

ācritter ↔ cōmiter, bonō animō
 ab = ā
 ego fugiō... errō... quaerō
 tōtus -a -um : omnis -e

inimicitia -ae f   hospitium -ī n
 postea ↔ antea

vehementer *adv* = maximēalacer -cris -cre
= laetus et diligēnsprosperus -a -um = fēlix
fūnestus -a -um ⇔ prosperus
fallere = vērum nōn dīcere

trādere < trā(ns)-dare

Tunc Sextus Tarquinius multās amīcitiās inter nōbilēs et mīlitēs Gabīnōs parat. Quōmodo Tarquinius, vir peregrīnus et antea inimīcus, amīcitiā parat? Is Gabīnōs falsō laudat, Rōmānōs autem, inimīcōs Gabīnōrum, vehementer dēspicit: «In illā urbe Romā cīvēs maestī sunt, nam superbiam rēgis timent. Nūllus locus illius urbis est tūtus! Sed haec urbs tranquilla est. In hāc urbe cīvēs alacrēs sunt. Hanc urbem prosperam dīligō, illam vērō fūnestam Rōmam maxime contemnō!», dīcēbat ille, et pulchrīs verbīs Gabīnōs fallēbat.

Itaque brevī tempore Gabīnī magnam potestātem Sextō Tarquiniō dant eumque ducem bellī faciunt. At Sextus Tarquinius imperium saevē exercet atque omnēs nōbilēs Gabīnōrum interficit, pūnit, in exsiliū mittit atque, cum nūllus erat iam senātor aut nōbilis inter Gabīnōs, tōtam urbem Gabiōs Tarquiniō Superbō, patrī suō, trādit. Tarquinius Superbus igitur Gabīnōs nōn armīs, nōn bellō, sed dolō vincit.

Rem tenē!

11. Respondē ad interrogāta:

- Ex quā urbe fugit Sextus Tarquinius?
- Num vēra est inimīcitiā inter Sextum Tarquinium et patrem eius?
- Cūr Gabīnī Sextō Tarquiniō hospitium dant?
- Quōmodo fallēbat Gabīnōs Sextus Tarquinius?
- Cuī trādit Sextus Tarquinius potestātem Gabīnōrum?

12. Estne vērum an falsum? Sī respōnsum falsum est, causam explānā.

- Tarquinius Superbus ad patriam Gabīnōrum venit.
- Sextus ā patre saevō fugit.
- Sextus auxilium contrā Rōmānōs accipit.
- Rōmānī rēgem timent quia is superbus est.
- Sextus Tarquinius dolō urbem Gabīnōrum capit.

V	F

13. In ordinem hās sententiās redige:

- Iam Tarquinius Superbus potestātem Gabīnōrum habet.
- Bellicōsī Gabīnī fortiter resistunt.
- Gabīnī Sextō potestātem trādunt.
- Sextus auxilium contrā Rōmānōs Gabīnīs prōmittit eōrumque animōs movet.
- Tarquinius Superbus saepe Gabiōs oppugnat.
- Sextus inter Gabīnōs hospitium quaerit, sed Gabīnī id negant.
- Sextus fallit Gabīnōs atque imperium eōrum rēgī Tarquiniō dat.

Vocābula disce!

14. Quid occultat prōnōmen?

- Filius rēgis Gabīnīs **id** prōmittit: auxilium contrā Rōmānōs
- Gabīnī Sextō Tarquiniō **id** negant: _____
- Sextus Tarquinius **eam** simulat ante Gabīnōs: _____
- Gabīnī **eam** Sextō Tarquiniō tradunt: _____
- Omnēs Gabīnī **eam** cognōscunt: _____

15. Quid minus convenit? (ūnum respōnsum falsum est)

- oppugnāre: cōmiter / fortiter / ācriter / saepe
- contemnere: maximē / ācriter / longē / vehementer
- differre: vehementer / longē / māxime / ācriter
- pūnīre: saepe / cōmiter / ācriter / vehementer
- accūsāre: ācriter / vehementer / fortiter / longē

16. Verba idem ac contrārium significantia quaere in lēctiōne:

Verba idem significantia	Verba contrārium significantia
fortiter =	vērē ↔
omnis =	contemnunt ↔
dīligentēs =	amīcitiā ↔
maximē =	anteā ↔
imperium =	prospera ↔

Ecce lingua!

17. Quod verbum magis convenit?

- a. Rēx improbus nūllam pecūniam populō Rōmānō...
 memorat   dat   est
- b. Gabīnī magnam potestātem Sextō Tarquiniō...
 trādunt   recūsant   dīligunt
- c. Rēx nova scelera contrā familiam...
 parat   recūsant   movet
- d. Sextus Tarquinius auxilium contrā Rōmānōs Gabīnīs...
 contemnit   laudat   prōmittit

18. Scribe cāsū datīvum hōrum prōnōminum:

huīc (sg) / hīs (pl) / illī (sg) / illīs (pl)

«Sextus Tarquinius ad Gabīnōs venit, sed Gabīnī ill___ [Sextō] hospitium negant. Tunc Sextus cōsilia patris ill___ [Gabīnīs] ostendit atque Gabīnī h___ [Sextō] domicilium in urbe dant. Sextus Tarquinius civēs Gabīnōs eōrumque urbem maximē laudat atque ill___ [Gabīnīs] pretiōsa dōna dat. Iam Gabīnī h___ [Sextō] amīcitiā suam dant, nam eum dīligunt. Sextus Tarquinius h___ [Gabīnīs] auxilium contrā Rōmānōs prōmittit atque Gabīnī ill___ [Sextō] magnam potestātem trādunt».

19. Scribe genus fēminīnum prōnōminis 'ille'/'hic':

- a. In _____ urbe Sextus Tarquinius laetus est, sed in _____ erat trīstis.
- b. Civēs _____ urbium semper in operibus erant, sed in _____ urbibus civēs ludōs et certāmina saepe spectant.
- c. Nōmen _____ urbis nunc est Paris, sed anteā erat Lūtētia.
- d. _____ est magistra linguae Latīnae, _____ autem est magistra linguae Graecae.
- e. Inter _____ villās quae in campō sunt et _____ quae sunt in oppidō multae sunt differentiae.
- f. Quis erat rēx _____ urbis antiquae nōmine Albae Longae?

20. Prō vocābulis significātis scribe prōnōmen 'ille'/'illa':

- a. Gabīnī Sextō potestātem trādunt = illi Sextō potestātem trādunt
- b. Tarquinius saepe Gabīnōs oppugnābat = _____
- c. Rēx Sextum Tarquinium ad Gabiōs mittit = _____
- d. Verba Sextī animōs Gabīnōrum movent = _____
- e. Rēx filiae suae vestimenta pulchra dat = _____
- f. Sextus imperium Tarquiniō Superbō trādit = _____

REGNUM FVNESTVM (III)

anguis -is m/f

dē + abl

ē = ex (+ abl)

ēicere = forās iacere

ānxius -a -um

vātēs -is m/f

certus -a -um = vērus

cōnsilia deōrum = quod dii in animō habent

Pythia -ae f

Paulō post dii immortalēs prōdigium terribile rēgī Tarquiniō mittunt: dum is in rēgiā est, anguis ferōx dē columnā cadit atque magnō terrōre omnēs fugiunt! Servī Tarquiniī eam statim capiunt atque ē rēgiā ēiciunt, sed rēx ānxius dē illō prōdigio saepe cōgitābat: «Est signum deōrum», dīcēbat Tarquinius līberis atque uxōrī. Sed quid illud prōdigium significābat? Neque vātēs neque sacerdotēs respōnsum certum rēgī dabant! Itaque ille filiōs suos ad ōrāculum Delphicum mittit –ōrāculum est locus ubi hominēs cōnsilia deōrum interrogant. In ōrāculō Delphicō Pythia habitat. Haec est fēmina sacerdos quae cōnsilia deōrum cognōscit eaque virīs fēminisque nūntiat. Itaque fāma huius fēminae illūstris est.

80

85

90

consilia:
desiglos
consejos.

Filiū Tarquiniī ad Graeciam nōn sōlī nāvigant, nam rēx Tarquinius Iūnium Brūtum comitem eīs dat. Brūtus ā filiīs Tarquiniī longē differēbat, nam ille erat iuvenis pius, hī vērō scelerātī erant atque mendācēs. Brūtus igitur rēgem Tarquinium eiusque familiam vehementer contemnebat, nam dolōs et scelera eōrum cognōscēbat, sed stultitiam simulābat et coniūrātiōnem contrā eōs parābat. Dum ad ōrāculum nāvigant, Brūtus baculum aureum sub vestīmentis occultat. Hoc dōnum Brūtus deō Apollinī fert et in templō eius in oppidō Delphīs clam relinquit.

95

100

In ōrāculō Delphicō filiū Tarquiniī dē prōdigio anguis Pythiam primum interrogant atque illa hoc respōnsum iuvenibus dat: «Magnum malum in rēgiā Tarquiniī est». Deinde iī, cupidī glōriae, dē futurō rēge Rōmānōrum quoque interrogant et Pythia sic respondet: «Ōsculum date mātīrī atque rēgnum Rōmānum accipite!». Iam in urbe Rōmā filiū Tarquiniī primum respōnsum Pythiae patrī nūntiant, deinde mātrem quaerunt eīque ōsculum dant. Brūtus autem simulat, ad terram cadit et ōsculum eī dat: terra enim est mātēr omnium hominum.

105

110

Iunius Brutus comes filiōrum Tarquiniī est comes -itis m/f eī : Sextō pius -a -um ↔ scelerātus mendāx -acis stultitia -ae f ↔ ingenium

baculum -ī n

fert sg, ferunt pl < ferre = portāre

clam adv

malum -ī n = factum fūnestum, improbum

futūrus -a -um

ōsculum -ī n

ea : terra

27. Imaginem dēscribe:

Pŷthia	perterritus
templum	terribilis
ōrāculum	interrogāre
sacerdōs	dare
respōnsum	accipere
deus	ille
prōdigium	hic

Ecce lingua

28. Quid magis convenit?

a. mātrem / mātērī

Filiū Tarquiniū statim _____ ōsculum dant: iī vērō _____ nōn amat, sed gloriam.

b. patrem / patrī

Filiū primum _____ quaerunt; deinde iī respōnsum Pŷthiae _____ nūntiant.

c. rēgem / rēgī

Multī sacerdōtes et vātēs ad _____ veniunt, sed nūllus eōrum respōnsum certum _____ dat.

d. uxōrem / uxōrī

Tarquinius Superbus _____ multum amābat. Is enim aurea ōrnāmenta _____ dabat!

e. Apollinem / Apollinī

Iūnius Brūtus _____ in templō colit. Is enim pius erat atque baculum aureum _____ dat.

29. Adde terminātiōnēs:

«Brūtus et filiū Tarquiniū inter sē longē differēbant. Ill _____ vir probus erat, h _____ autem multa scelera faciēbant. Familia ill _____ iūsta et pia erat, at pater h _____ virī nōn solum audāx, sed etiam improbus erat. Tarquiniū enim dolum Gabīnis parant, ill _____ auxilium dant et amicitiam simulant. Brūtus cum h _____ [Tarquiniū] ad Graeciam nāvigat. H _____ respōnsum deōrum in oraculō quaerunt. Pŷthia h _____ respōnsum dē prōdigio dat: “Magnum malum in rēgiā sē occultat”».

Cōgitō ergō... grammaticam discō!

MEMORANDVM I: Cāsus datīvus (cui?, quibus?)

- Tarquinius multa dōna suae familiae dat.
- Rēx liberis suis multa dōna dat: filiae vestimenta pulchra dat; filiō autem dat equōs et arma.
- Etiam uxōrī suae Tarquinius dōna dat: eī dat ōrnāmenta pretiōsa.
- Filiū Tarquiniū respōnsum patrī dant, mātērī autem ōsculum.

I dēclīnātiō

Familiae, filiae
= datīvus fēm sgFamiliīs, filiīs
= datīvus fēm pl

II dēclīnātiō

Filiō, populō
= datīvus masc et neut sgLiberis, servis
= datīvus masc et neut pl

III dēclīnātiō

Uxōrī, mātērī, patrī
= datīvus sg
(nōn est discrīmen in genere)

(plūrālis in capitulō VII)

- Rēx populum suum nōn amat, nam nūllum ōtium eī dat. Nec servis suis ōtium dat. Iis labōrēs semper mandat.

Prōnōmen III persōnae

eī = datīvus sg m, f, n

iīs = datīvus pl m, f, n

(nōn est discrīmen in genere)

MEMORANDVM II: Prōnōmen 'is'

	Singularis			Plūrālis		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nōm	is	ea	id	iī	eae	ea
Acc	eum	eam	id	eōs	eās	ea
Gen	eius			eōrum	eārum	eōrum
Dat	eī			iīs	iīs	iīs
Abl	eō	eā	eō	iīs	iīs	iīs

MEMORANDVM III: Adverbia (altera pars)

- In linguā Latīnā alia adverbia dēsīnunt in *-e* (*repente, saevē, maximē, bene...*), alia dēsīnunt in *-ō* (*citō, subitō...*), multa quoque dēsīnunt in *-ter* (*vehementer, fortiter, acriter, ferociter, cōmiter...*)

MEMORANDVM IV: Prōnōmina dēmōnstrātīva ‘hic’, ‘ille’ (prīma pars)

- In linguā Latīnā sunt **tria** prōnōmina dēmōnstrātīva, quōrum in hōc capitulō duo sunt: **hic** et **ille**. Prōnōmina dēmōnstrātīva habent tria **genera** (masculinum, fēmininum, neutrum); duos **numerōs** (singulārem et plūrālem) et quinque **cāsūs** (nōn habent vocātivum).
- **Fēmininum:**
  - **Singulāre:**
Haec fēmina pulchra est. Fēmina habet **hanc** villam. Nōmen **huius** fēminae est Tanaquil. **Huic** fēminae Tarquinius multa dōna dat. Cum **hāc** fēminā Tarquinius habitat. **Illa** urbs nōn est Rōma. Sextus Tarquinius ad **illam** urbem ambulat. Rēx **illius** urbis est probus. **Illi urbī** Tarquinius divitiās portat. In **illā** urbe cīvēs sunt laetī.
  - **Plūrāle:**
Hae fēminae nōn sunt Rōmānae. **Hās** fēminās nūllus in urbe cognōscit. Urbs **hārum** fēminārum nōn est propinqua. **Hīs** fēminīs Rōmānī auxiliū dant. Cum **hīs** fēminīs nūllī sunt servī.
Illae fēminae ubi sunt? Rēx **illās** fēminās quaerit. Domiciliū **illārum** fēminārum ubi est? **Illīs** fēminīs Rōmānī auxiliū dant. Sine **illīs** fēminīs urbs maesta est.
- **Masculinum:**
  - **Singulāre:**
Hic cīvīs perterritus est. Rēx **hunc** cīvem pūnit. Exsiliū **huius** cīvis trīste est. **Huic** cīvī rēx magnum malum dat. Urbs sine **hōc** cīve trīstis est.
Ille est filius Tarquiniī. Populus Rōmānus **illum** nōn dīligit. Nōmen **illius** nōn est grātum inter cīvēs. **Illī** pater Iūnius Brūtum tamquam comitem dat. Iūnius Brūtus cum **illō** ad Graeciam nāvigat.
  - **Plūrāle:**
Hī sunt iuvenēs Rōmānī. Pŷthia **hōs** iuvenēs audit. Rogātum **hōrum** iuvenum difficile est. Pŷthia **hīs** respōsum incertum dat. Cum **hīs** aliī iuvenēs nāvigant.
Illī nōn sunt iuvenēs Rōmānī. Ante **illōs** Sextus et Brūtus nāvigant. Navis **illōrum** est gravis. **Illīs** nōn dant dōnum iuvenēs. Ab **illīs** citō discēdunt.
- **Neutrum:**
  - **Singulāre:**
Hoc respōsum Pŷthiae nōn est certum. Sextus Tarquinius **hoc** respōsum nōn intellegit. Verba **huius** respōnsī sunt obscura. **Huic** respōnsō Tarquinius nūllam significātiōnem dat. In **hōc** respōnsō est mystērium.
Illud prōdigium omnēs terret. Vātēs nōn intelligunt **illud** prōdigium. Significātiō **illius** prōdigii est obscura. **Illī** prōdigio vātēs nūllam significātiōnem dant. In **illō** prōdigio mysterium magnum sē occultat.
  - **Plūrāle:** vidē exempla in capitulō VII.

Scīsne?

Dē vitā urbānā.

In histōriā Rōmānā trēs aetātēs sunt: aetās rēgum, aetās rei pūblicaē, aetās Caesarum. Nunc dē vitā, quam Rōmānī aetate Caesarum agunt, sermō est. Vita urbāna et vita rūstica longē differunt inter sē. Agricolaē et pāstōrēs vitam rūsticā vivunt et agrum colunt sive pecora cūrānt – pecora sunt ovēs, bovēs et aliae bēstiae agrestēs. **Vita rūstica** dūra et aspera est, **urbāna** autem magis commoda atque sine tantō labōre, sed negōtiōsa: Rōmānī qui vitam urbānam agunt multa negōtia habent!

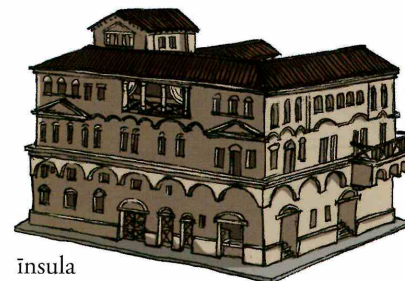
Mane enim patrōnī clientēs domum accipiunt: clientēs sunt **libertī**, id est, ōlim servī, qui patrōnōs salūtānt atque auxiliū ab iīs petunt. **Patrōnī** sunt nōbiles Rōmānī. Post salūtātiōnem patrōnī in forum conveniunt atque alia negōtia, pūblica et privāta, expediunt. Prope forum est **basilica**: Rōmānī in basilicam veniunt, sī iudicēs eōs in iūs vocant. Senātōrēs autem **cūriam** intrant, ubi dē bellō et pāce disputant.

‘Labor omnia vicit improbus’
Vergilius, *Georgicae* I, 145

Cōnspectus Rōmae imperiālīs, Oreste Betti, 1906. Fondazione Cariplo, Mediolānī

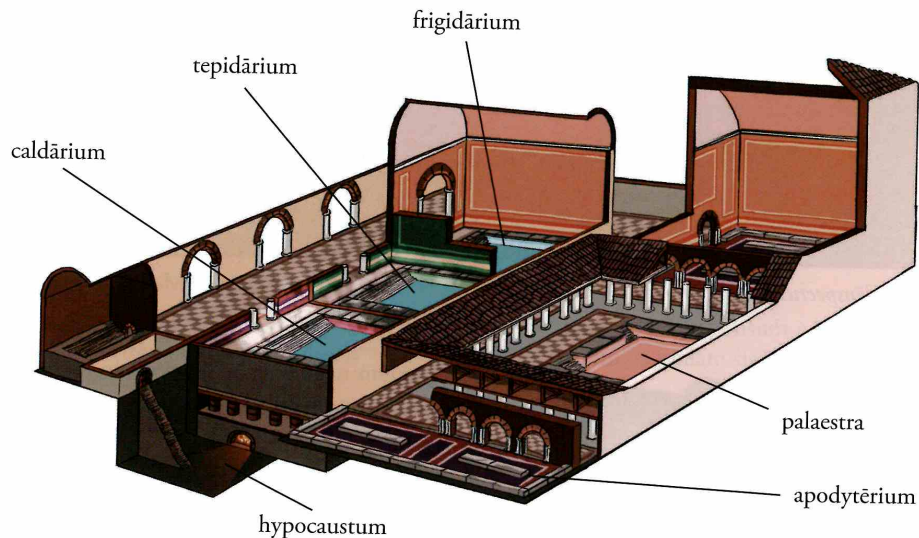
īnsula

Plēbs autem neque negōtia expedit in forō neque cūriam intrat, sed alia officia habet. Multī plēbēiī tabernāriī sunt, id est, **tabernam** habent, in quā librōs, ōrnāmenta, cibōs vendunt. Tabernae sunt in īnsulīs: **īnsulae** sunt alta aedificia ubi habitat plēbs urbāna. Nōn ūna familia, sed multae familiae in īnsulīs habitant, nam in ūnā īnsulā domicilia multa sunt.

Vesperī vērō et nōbilēs et plēbēī **ōtium** agunt in balneis. **Balnea** sive **thermae** sunt magna et ampla aedificia ubi cīvēs lūdunt atque corpus exercent et lavant. Sunt aquae frīgidae (**frīgidārium**), calidae (**caldārium**) et tepidae (**tepidārium**). Etiam **palaestra** in thermīs est. In balneis est quoque **apodytērium**, ubi cīvēs vestēs dēpōnunt. Quōmodo Rōmānī aquās calidās faciunt? Sub balneis est **hypocaustum**: hypocaustō Rōmānī aquās, quae frīgidae sunt, calidās faciunt.

Cīvēs in thermīs nōn solum corpus cūrant –multī enim capillōs ibi tondent et unguenta accipiunt– sed etiam negōtia agunt, librōs legunt et colloquia cum familiāribus habent. In thermīs igitur Rōmānīs est ōtium ac negōtium! Itaque nūllum est silentium in balneis, sed varius et magnus clamor quī undique sonat!

Thermae Caracallae
Lawrence Alma-Tadema, 1899

Vocābula VI

LECTIO I

ancilla -ae f
aut

causa -ae f
contemnere

differre

equus -ī m

exsilium -ī n

grātus -a -um

hic haec hoc

hostilis -e

ille illa illud

illūstris -e

impōnere

labor -is m

longē

pecūnia -ae f

praeda -ae f

pretiōsus -a -um

propinquus -a -um

pūnīre

saepe

septimus -a -um

servus -ī m

trīstis -e

vestis -is f

LECTIO II

ab/ā

ācritur

alacer -cris -cre

anteā

auxilium -ī n

cōmiter

fallere

fortiter

fugere

fūnestus -a -um

Gabii -ōrum m pl

Gabīnus -a -um

hospitium -ī n

inimīcītia -ae f

Latium -ī n

negāre

postea

potestas -ātis f

prosperus -a -um

saevē

Sextus Tarquinius

-ī m

sub

superbia -ae f

tōtus -a -um

trādere

ut

vehementer

LECTIO III

anguis -is m/f

ānxius -a -um

baculum -ī n

certus -a -um

clam

columna -ae f

comes -itis m/f

cōnsilium -ī n

dē

Delphī -ōrum m pl

Delphicus -a -um

ē/ex

ēicere

ferre

futūrus -a -um

ille illa illud

inmortālis -e

malum -ī n

mendāx -ācis

nūntiāre

ōrāculum -ī

ōsculum -ī n

pius -a -um

Pŷthia -ae f

respōnsūm -ī n

scelerātus -a -um

significāre

stultitia -ae f

terror -ōris m

vātēs -is m/f

Dē linguis comparandis:

► Quare vocābula hodierna quae ex his vocābulis Latīnis dēriventur: 'pūnīre', 'equus', 'labor', 'servus'...

Aurea dicta:

Haec 'aurea dicta' lege eaque cōsiderā: "Montēs aurī prōmittere", "Amīcītia nisi in bonīs esse nōn potest", "Obsequium amīcōs, vēritās odium parit" (Terentius, *Andria* 68), "Amīcus omnibus, amīcus nēmīnī".

Suntne alia 'aurea dicta' quibus vocābula huius capitulī contineantur? ► Quare ea.